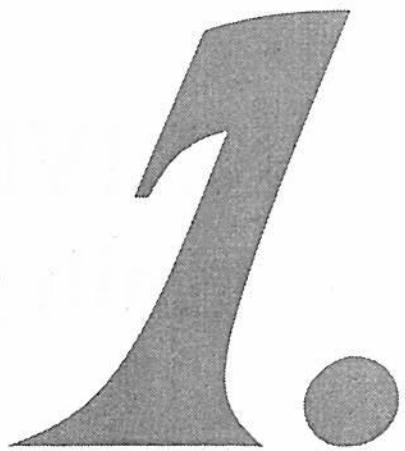

JOŽE SEVLJAK

SKRIVNOST
temnih globin

Ilustracije
Sašo Grčar

K

ako se smeje poletni dan! Topel veter vleče, bele oblake podi prek sinjega neba, na obronku gozda krakajo sive vrane, spodaj na travniku, tik nad Savo, nekdo brusi koso.

Hitijo, kolikor jim dajo noge, rožnati obrazi jim lezejo v nasmeh, čeprav komaj lovijo sapo.

– Marjeta, otovorjena si kot mula, se šali Vasilij, nobenih pospeškov nimaš. Srečko mu škodoželjno prikimava.

– Seveda, če si je pa vse žepe nabasala s čokolado, v nahrbtniku pa ima vsaj petdeset puloverjev. Misli, da gre na modno revijo.

– Tiho bodi, mu sestrica ne ostane dolžna. Ko te bo zeblo, boš pa prosil zanje. Kaj pa tvoje

paštete, ki si jih nametal v moj nahrbtnik, a?
Pokaže mu jezik, tako je jezna nanj.

– Babe, prhne Vasilij, z vami je pa res križ.
Vodja tabora je zabičal, da moramo biti ob
desetih v Ameriki, zato dajmo, pohitimo.

– Ne morem več, zatarna Marjeta. Za hip se
ustavi, toliko da si priveže dušo. Mislita, da
gremo prav? Tisto o babah je preslišala, jima
bo že pokazala, ko bo čas za to.

Visoke trave zamenja nizka podrast, potem
se začno prva drevesa.

– Lahko bi šli po cesti skozi Pasjek, pa bi
naredili prevelik ovinek, že tako smo pozni.
Ustavi se in si obriše potno čelo.

– Kar naprej, ne moremo zgrešiti, pravi
Srečko, saj smo taborniki, mar ne? Marjeto
pocuka za nahrbtnik, da skoraj pade. Jezi ga,
ker se vedno motovili pred njim.

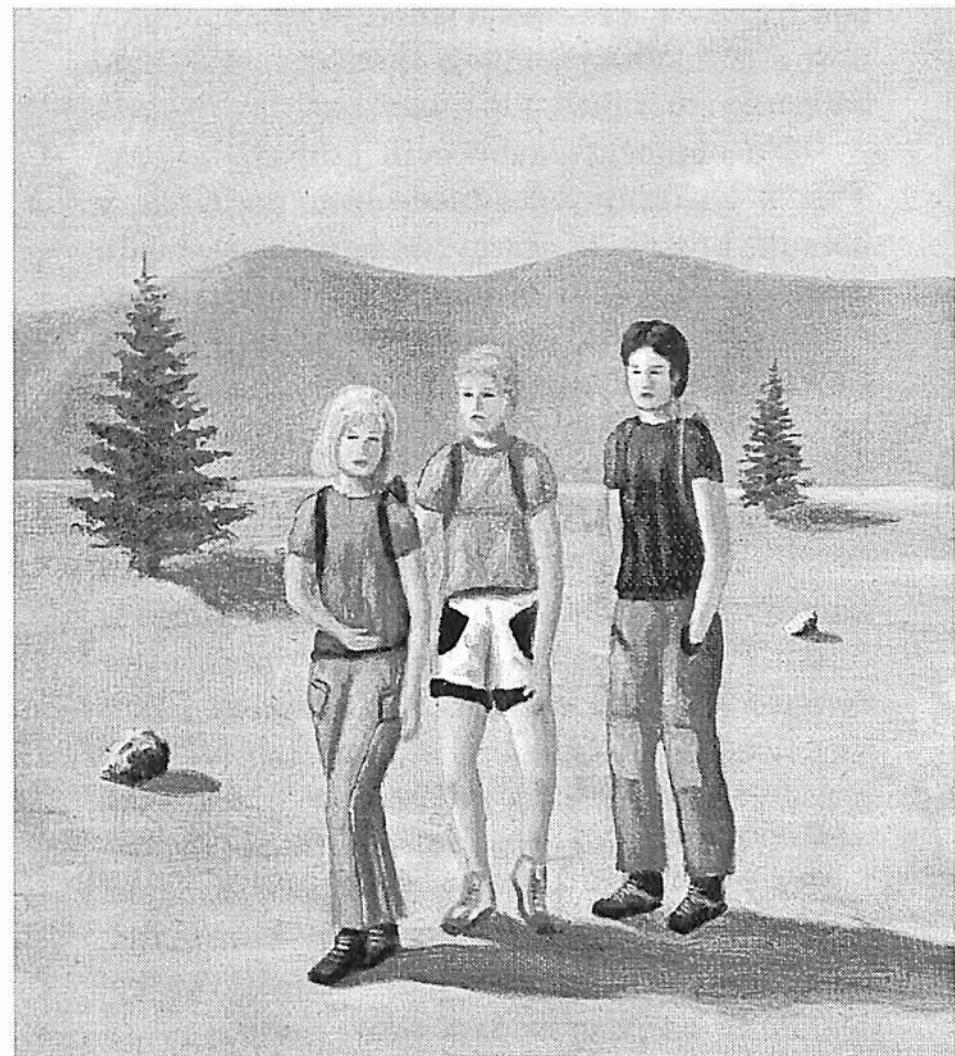
– Kreten, zasika. Tole mi boš še plačal.

– Dajta mir! Vasilij ju ima zadosti, ker se kar
naprej prepirata.

Užaljeno utihneta, z rokami smukata trav-
nato seme in ga nosita v usta.

– Fuj, obadva hkrati izpljuneta.

– Dojenčka!

Pot se kar naprej vzpenja, grmovje se vedno bolj razrašča. Preskočijo potok in se zapodijo v novo strmino. Oprijemljejo se štrlečih vej, tipajo za vsako stopinjo.

– Na območju Jazbečevih jam smo, pravi Vasilij. Gleda navzgor med ogromna debla, v bohotne krošnje, ki skoraj ne prepuščajo sončnih žarkov. Z rokami si zasloni oči in tiho zažvižga.

Ozračje je vlažno, gozd vedno bolj skrivosten. Na levi se prebija na površje droben vodni izvir, liže rjave kamne in curlja navzdol.

– Pazita, kod hodita! ju opozarja Vasilij, tod je vse polno jam.

– Jazbečijh? se pošali Marjeta. Naslednji trenutek ji že spodrsne na prepletenih koreninah. Padla bi, če se ne bi ujela za bratov rokav. Nenaden poteg ga presenetil, da zaniha kakor vlečnica pred startom.

– Si videla! ji požuga Vasilij, spravljivo ji ponudi roko in ji pomaga navzgor.

Skoraj vleči jo je treba, čisto je obnemogla. Sopiha kot parni stroj in kar naprej se ustavlja.

– Počakajta malo! milo prosi. Zadušilo me bo!

– Pa bi šla po cesti, jo ošvrkne Srečko.

– Ti bi pa prej vstal, mu ne ostane dolžna.

– Še malo in na vrhu bomo! ju bodri Vasilij. Potem bo lahko.

Vlažne veje se za trenutek razmaknejo, tudi zrak ni več tako zadušljiv. Kot da bi od nekod zapihalo!

Zadere se vrana, vsi hkrati pogledajo navzgor, njihov naslednji korak pa že grabi v prazno. Ni ga moč ustaviti, najti oporo zanj, da bi se lahko odrinila še naslednja noga. Telesa se obračajo na glavo, krilijo z rokami in nogami. Črn lijak posrka vase drevesa, modro nebo se razpoči kot milni mehurček. Padajo, odbijajo se od sten, zaustavljajo se na ozkih policah, pa spet valijo navzdol kakor vreče krompirja. Dokler jih ne zbije vse tri skupaj. Na dno. Črno, neznano. Z okusom krvi in zemlje v ustih.

– Mama moja, zajoka Marjeta. Kaj se je zgodilo? Kje smo? Kliče Srečka, Vasilija. Tiplje okoli sebe. Nihče se ne oglasi. Vsepovsod tema. Na vrat ji pritiska neznanska teža, kot bi kdo sedel na njej.

Malo bolj stran stoka Vasilij.

A decorative initial letter 'K' is positioned at the beginning of the text. It is stylized with flowing lines and a small circle at the end of one of the strokes.

akor puščica se zapiči vanjo žarek baterije, tako je svetel, da mora zamižati. Svetloba potuje naprej, zadrži se na Srečku, zagozdil se je nad Marjetino glavo. Čudno tih in negiben je, kot da spi.

V zraku se še čuti prah, sili v oči, draži nos in grlo, še se krušijo drobni kamenčki, se trkljajo navzdol, padajo v globino, potem se vse umiri.

– Vasilij, znova zahlipa Marjeta, kje smo, kaj se je zgodilo?

– V globoko jamo smo padli, od bolečine stiska zobe Vasilij.

– Kaj pa je s Srečkom? Zakaj kar spi?

– Ne vem, mogoče je ranjen.

– Oh, vzdihne Vasilij, ko posveti za njimi. Netopirji. Sem že mislil, da je perkmandeljc.

– Perkmandeljc?

– Ja, rudarski škrat, se zasmeje Vasilij in jo dregne pod rebra.

– Je hudoben?

– Ni. Rad se pa šali. Rudarjem kraide malico in jim iz čutaric zliva kavo. Včasih si jih privošči še kako drugače.

– Nama ne bi nič naredil?

– Kje pa! Midva nisva rudarja, pa četudi bi bila, zdaj ga ni več, odšel je skupaj z njimi.

– Škoda, lahko bi nam pokazal pot.

– Morda res!

Rov se znova razcepi. Kam zdaj?

Spet se odločita za desnega. Po Vasilijevih izračunih bi morala biti tam povezava z ostalimi rovi. Med njimi je najbolj znan savski rov, ki pride na dan prav pri cesti. Lepo se ga vidi, ko se pelješ mimo. Če bi ga le našla, potem so rešeni!

– Kaj pa pomenijo te številke na steni, sprašuje Marjeta in se plašno ozira okoli sebe.

Vasilij še enkrat posveti tja.

– To so oznake, ki so jih zapisali jamomerci. Pomeni, kateri horizont je in na kateri višini.

Če bi imel jamsko karto, bi lahko takoj odčital, kje smo.

Marjeto spet zbode pri srcu. Kaj, če ne najdejo izhoda, če ne bo več videla očka in mamice? Stiska ustnice in se bori z jokom.

– Saj se bomo rešili, Vasilij, ali ne?

– Kdo pa pravi, da ne. Nekje globoko v notranjosti pa tudi njega zvija. Ampak tega ne sme pokazati. Za nobeno ceno!

Rov, po katerem se plazita, postaja vse ožji in nižji. Kakor stransko črevo je. Po tleh je vse več majhnih svetlečih kamnov, tudi v stenah je nekaj lepih kosov, ki odbijajo žarke, da slepi.

– Izgleda, da sva na čelu enega od odkopnih rovov, kima Vasilij in se prebija naprej.

Marjeta brcne v nekaj, kar kovinsko zazveni.

– Kaj pa je to?

– Nečke, se zasmeji Vasilij in potežka železno kadunjo.

– Nečke? zategne Marjeta. S to besedo si ne more veliko pomagati. Lahko bi rekel karkoli, pa ne bi razumela.

– Nečke so uporabljali rudarji za zbiranje rude, na njih so jo nosili na jamske vozičke.

– Izgledajo kot železne smetišnice, samo da imajo ob straneh ročaje.

- Pa res!
- Vasilij, od kod pa vse to veš?
- Član geološkega krožka sem. Mentor pravi, da je naša občina sploh eno samo rudno smetišče.
- Smetišče? se čudi Marjeta in ne more verjeti.
- Ja, v majhnih količinah se tu nahajajo skoraj vse rude. Kopali so jih že Rimljani in pred njimi še Iliri in Kelti. O tem je veliko pisal tudi Valvasor.
- Kakor knjiga si, ga občuduje Marjeta.
- Beži, beži! jo zavrne.
- Rov se nenadoma konča, morata nazaj. Poskušata z leve strani. Po polurnem plezanju čez podrto podporje in zruške sta pred novo odločitvijo. Iz večjega rova držijo trije manjši rovi. Po katerem naj gresta?
- Vrniva se k Srečku, predлага Marjeta. Utrujena je, vse jo boli in rada bi k bratcu.
- Prav, pa se vrniva. Kasneje bova poskusila znova.
- Prebijata se nazaj, ampak rov, po katerem se vračata, je čisto drug. Povsem drugačen. Po njem še nista hodila. To pomeni, da sta zašla! Kje sta se zmotila? Se uštela?
- Marjeto vedno bolj grabi panika.

- Vasilij, hočem k Srečku, zajoka. Vedno bolj histerično ponavlja: Hočem k Srečku, hočem k Srečku! Nazadnje že kriči in cepeta z nogami.
- Pomiri se, Marjeta, saj greva k njemu. S teboj si pa res lahko pomagam, zamrmra potiho.
- Srečko, Srečko! kliče Marjeta, da odmeva po vseh rovih in se nazadnje sliši samo še : o ... oo....!
- Hitita nazaj, premagujeta ovire, grabita okruške, odmetavata kamenje, si utirata pot in kličeta njegovo ime.
- Kakor kresničko v daljavi zagledata soj Srečkove baterije.
- Od veselja vrиснетa in se poženeta naprej.

udari ob deblo, ga zapne in že naslednji hip je na tleh. Korenine so tod površinske, prst pa jalova, nerodna.

Napeti morajo vse sile, da pridejo v notranjost rudnika in da rešijo otroke. Spomnil se je na svoje tri bučmane, ki se zdajle gotovo vozijo po savskih brzicah. Na vsak način so hoteli, da jih vpiše v kanu klub. Najmlajši ima šele enajst let, pa je najbolj korajzen. Nič ne pomaga, če jim še tako braniš, so še bolj trmasti in uporni. No, je pa že bolje, če se ukvarjajo s športom, vsaj v slabu druščini niso.

– Ej, ej, otroci, si je brundal v brado, kakšne skrbi nam povzročate!

Ko tudi na desni strani hriba niso našli vhoda v rudnik, fantje so v jezi gledali kar v tla, je vedel, da se bo stvar zavlekla. Zasmilili so se mu starši, še zlasti gospa Milka, ki je bila tako obupana, da je komaj stala na nogah, zato jih je poslal domov. Naj si malo odpočijejo, saj tu nimajo kaj pomagati. Komandir policijske postaje se je ponudil, da jih odpelje. Še poprej pa jim je moral obljudbiti, da jih pokliče takoj, ko bo kaj novega.

Strojnik Tone se je z velikim strojem zaganjal v breg. Snemalec krajevne televizije, ki je pripravljal kamero za snemanje, mu je vpil, naj

malo počaka, da si poišče dobro snemalno mesto, od koder bo lahko posnel celotno dogajanje. Tone je samo zamahnil z roko in pritisnil na plin.

Matevž je napeto sledil dogajanju. Strmel je v breg, z roko je iskal oporne točke, da si je laže predstavljal nekdanjo pokrajino. Oprijemal se je praproti, počepal, se sklanjal nizko nad tlemi in škilil proti posameznim drevesom. Potem je vstal, pokimal strojniku in mu z roko pokazal, naj se kar drži te smeri.

Velika žlica se je zasadila v hrib, zahreščalo je, ko je zajela prst, pomešano s kamenjem in koreninami, potem se je spodvila, zaplula po zraku na drugo stran in stresla tovor sebi v podnožje. Vsake toliko časa se je Tone obrnil s sedežem, tako da je gledal nazaj, sprožil oporne noge, se oprl na žlico in se prestavil višje v hrib.

Lovro si je snel čelado, fantje so počepnili okoli njega in napeto opazovali dogajanje. Na nebu so se zbirali novi oblaki in se nagrmadili okoli žareče krogle. Pohojena praprot je venela, podrta drevesa, na pol zasuta z jalovino, so se stresala pod težkim strojem.

Na odkopu se je najprej prikazal sloj temnejše prsti, zatem so se pojavili očrneli podporniki, na vrhu se je odprl obok odprtine, ki se je večal z vsakim posegom.

— Evo ga, je radostno kriknil Matevž, se mi je ves čas zdelo, da bo v tej smeri.

Tone je ugasnil stroj, skočil iz kabine, primknili so se reševalci in se zazrli v nastajajočo praznino. Iz nje je zapihalo s čudno trpkim vonjem po preperelem.

— Glejte, kako je še ohranjeno jamsko podporje, je rekel Lovro, a že naslednji hip se je posedel velik kup zemlje, da so podzavestno odskočili.

— Ja, les je iz teh gozdov, se je šegavo nasmehnil Matevž, smo ga pa tudi dobro »zaštempljali«. Ušesa so mu kar zastrigla od hudomušnosti.

— Dobro je, je zaključil vodja reševalcev. Tone, okolico dobro očistite, da ne bo prihajalo do zdrsov, vi, fantje, pa začnite s pripravo podporja. Vhod bomo morali na novo »zacimprati«.

— Čakajte, čakajte, je mahal snemalec, tole bi rad še enkrat posnel!

— Veš da, je pljunil Lovro, naj ti jamo še enkrat zasujemo? Zarotniško je pomežiknil prisotnim in se urno obrnil.

Še dolgo časa je hrumer stroj, žaga je pela v gozdu, fantje so na ramenih nosili trame in jih zlagali pred vhod.

Ob dveh, ko je v bližnji tovarni zatulila sirena, so rudarji končali s pripravljalnimi deli. Zdaj bo šlo zares!

Ko so prišli bliže, so videli, da je rov zarušen.
Lovro se je sklonil in si pobliže ogledal grušč.
– Izgleda, da se je zgodilo pred kratkim.
Prelom je še čisto svež.

– Madona, tole mi pa ni všeč, je godrnjal starejši rudar in pogledoval v krovnino. Se je samo sesulo ali pa je nekdo pripomogel?

Lovro ga je pogledal in se zamislil.

– Hudič ga vedi! Šli bomo naprej po izvoznem. Tule, znova je pokazal na kartu, se bomo obrnili desno, nato se bomo po vpadniku spustili nižje.

Brez besed so mu prikimavali in se napotili do vpadnika.

Razvili so lestev, jo pričvrstili in jo spustili navzdol.

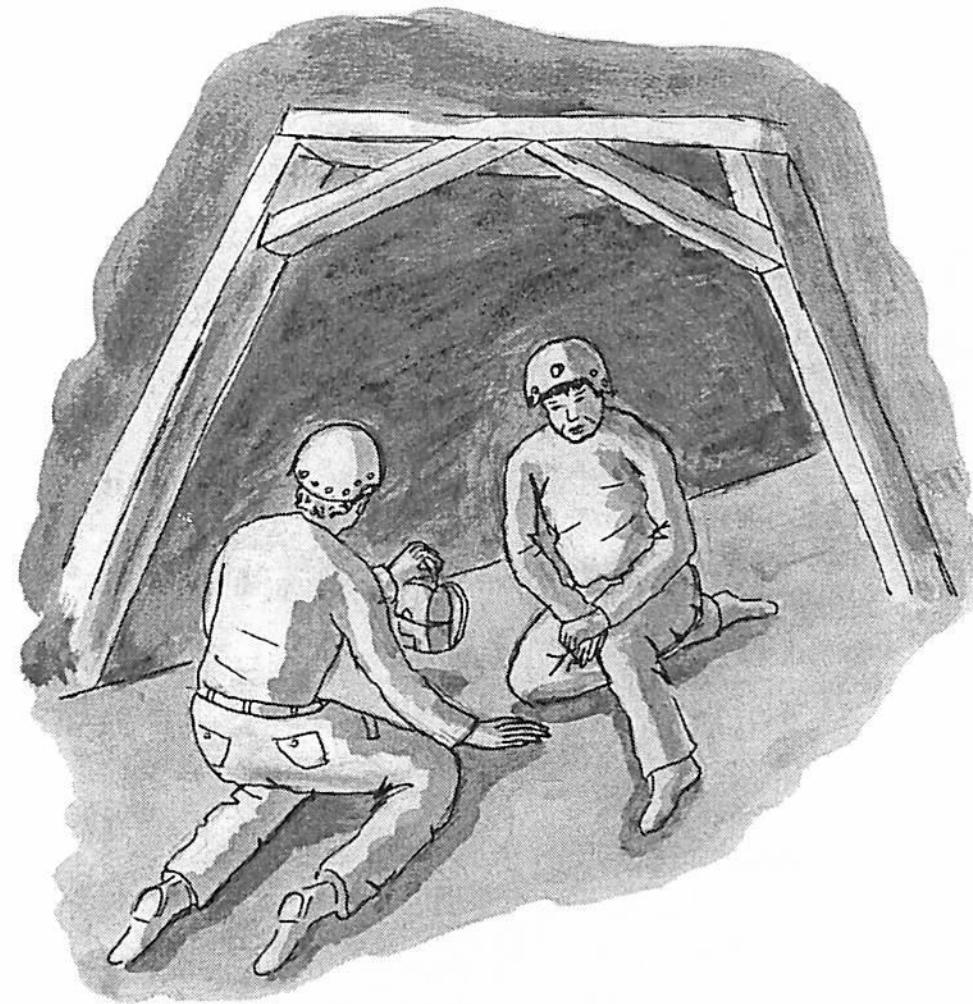
Lučke na čeladah so se potapljale v globino, dokler niso dosegle novega dna.

– Smo vsi? je Lovro pogledal po skupini, ko je sestopil zadnji. Preiskali bomo obzorje in skušali odkriti vse možne prehode. Na karti jih imam vrisanih kar nekaj.

Po krajšem ogledu je rekel:

– Zanima me prav tale. Kakor kaže, naj bi imel povezavo z višje ležečimi rovi. Morda so to tudi zračniki! Štefan, napravi preizkus zračenja.

Iz posebne aparature, ki so jo nosili s seboj,

– Veš, oči, bilo je hudo, brez teh stricev nas ne bi bilo več tu, pokaže na Lovra in njegove tovariše.

– Hvala vam, tisočkrat hvala, da ste nam jih vrnili žive in zdrave!

– To je naše delo, pravi Lovro skromno. Bili so izredno pogumni in iznajdljivi, še odrasli bi težko preživeli kaj takega!

– Ko so nas prvič prevarali, smo bili čisto iz sebe, ko pa so nam ukradli še nahrbtnik in nas brezsrečno zapustili, smo mislili, da je z nami konec.

– Kdo vam je ukradel nahrbtnik, kdo vas je pustil v jami?

– Hudobni ljudje. Mislili smo, da so nas prišli rešit, v resnici pa so nas prišli oropati! Zanimala jih je samo dragocena najdba!

– Je to povezano s Trubarjem? se Lovro skloni k njemu.

– Da.

– A, zdaj se mi pa svita!

V tem trenutku komandir policijske postaje odpre vrata službenega avtomobila in ukaže:

– Naj gospoda izstopita!

Dejan in Evgen prilezeta ven, s strahom se ozirata okoli sebe, kot da bo vsak čas padlo po njiju.

– Iztovorite še prtljago!

Policist spremljevalec odpre prtljažnik in zloži vse tri nahrbtnike enega zraven drugega.

– Moj nahrbtnik, zakliče Vasilij in plane k vijoličastemu. Razveže ga in z obema rokama visoko dvigne sveženj. To je ta zares dragocena najdba!

Vasiliju ob bok se postavita Srečko in Marjeta.

– Mi smo ga našli!

– In kaj je notri? vpraša nekdo od bližnjih opazovalcev.

– Trubarjev Katekizem!

– Kaj?

Komandir debelo požre slino.

– Ja, res je! pokima Srečko.

– To je ena najbolj redkih in dragocenih knjig na Slovenskem. Po njej bo tudi naš kraj postal slaven, doda Marjeta. Dobro se ji zdi, da je to povedala.

– Ta dva sta nam jo ukradla! uperi prst Vasilij v Evgena in Dejana.

– In nas pustila v jami, da bi umrli, pribijeta Srečko in Marjeta.

– Fuj! zavpije množica. Da vaju ni sram! Barabi!

Evgen in Dejan sklonita glavi.

vratu obeša medalje, ljudje ploskajo, starši žarijo od sreče, da so se njihovi otroci vrnili živi in zdravi. To je za njih najpomembnejše!

Po otroški pesmi pripadle na oder folklorna skupina. Prešerni vriski planejo med stebrišča, razigrana harmonika poje, da je veselje, pari se vrtijo.

Ko končajo s plesom, se znova oglesi župan.

– Dovolite, da ob tem slavnostnem trenutku obvestim javnost, da je občinski svet sprejel sklep, da se v našem mestu odpre rudarski muzej in se del rovov usposobi za učno pot.

Lahko rečem, da je tudi to zasluga naših mladih priateljev, pravi in jim ponudi mikrofon.

– Srečni smo, da smo doma, da smo znova z vami! od ganjenosti komaj spravi iz sebe Srečko.

– In ponosni, da smo našli knjigo, ki je drugače mogoče ne bi nikoli, doda Vasilij.

– Jaz pa sem najbolj vesela, da sem lahko znova objela očka in mamico, se prikupno nasmeji Marjeta, da se ji v ličkih naredita dve jamici.

Mama Milka potegne robček iz torbice in si briše oči.

Mikrofon pa se zopet znajde pri gospodu županu.

– Posebno zahvalo pa smo dolžni tudi jamskim reševalcem, ki so pokazali neverjeten pogum in znanje in dali vse od sebe, ko so reševali mlada življenja.

– Trikrat hura za rudarje, zaklicuje taborniki in svoje vzklikanje podprejo še z žvižgi!

– Zdaj pa vabim vse, nadaljuje župan, na manjšo zakusko. Hvala vsem in živel!

Ko se malo kasneje bašejo s torto, ki so jo spekli posebej zanje, reče Marjeta:

– Zdaj te pa nič ne boli trebuhs, Vasilij, a?

– Kje pa! Ko se najem torte, se spravim še nad tvoje čokolade!

Srečko ne reče nič, samo prešerno se smeji.

Zunaj pa se dan, zleknjen nad hišami, zaljubljeno ogleduje v reki.

Že ve zakaj!

O AVTORJU

Pesnik in pisatelj Jože Sevljak se je rodil 19. novembra 1942 na Klancu nad Vačami. Osnovno šolo je obiskoval na Vačah, nižjo gimnazijo pa v Litiji. Po učiteljišču in pedagoški akademiji je 1973. leta diplomiral še na ljubljanski Filozofski fakulteti – na oddelku za pedagogiko.

Zdaj živi v Litiji.

Pesmi je začel objavljati že v srednji šoli, kasneje je sodeloval v mnogih literarnih revijah in časopisih.

Doslej je izdal naslednja dela:

Pesniške zbirke:

Razvezjeno deblo, skupna pesniška zbirka, 1970,
Zagorje ob Savi

Rožnata kepa, 1982, Litija

Razklani prag, 1991, Dolenjska založba, Novo mesto

Jalova setev, 1995, Dolenjska založba, Novo mesto

Pesmi za mladino:

Jaz pa prosim za košček modrine, 1998, Litija

Proza:

Zeleni kres, 1992, Kmečki glas, Ljubljana

Med drevjem luč, 2001, Založba Karantanija, Ljubljana

Dve zgodbi iz središča, 2003, Družba Piano, Ljubljana